

31. MAI 2024

LITTERATURHUSET
I BERGEN

GENERASJON – en aldringsfestival

INNHold

Festivalsjefens hilsen	s. 05
Program	s. 07
Samarbeid	s. 33
Bioer	s. 48
Kart	s. 53
Festivalens timeplan	s. 54

LIVETS TRE

Henri Matisse (1869–1954) var en fransk bildekunstner. Da Matisse ble for skrøpelig til å stå og male, begynte han å klippe ut former av farget papir - først fra rullestolen og til slutt fra sengen. Han pekte med stokken til sin assistent og viste hvordan han ville ha komposisjonen. Matisse jobbet lidenskapelig og i stort format helt frem til han døde i en alder av 84 år.

En av hans assistenter var den 21 år gamle sykepleierstudenten Monique Bourgeois. De to utviklet et nært vennskap på tross av aldersforskjellen på over 50 år. Sommeren 1943, under andre verdenskrig, flyttet Matisse til Vence i frykt for at hans hjemby Nice skulle bli bombet. Der ble han tilfeldigvis gjenforent med Monique som nå var blitt søster Jacques-Marie og nonne i klosteret i nærheten. Sammen jobbet de frem den kunstneriske utformingen av klosterets nye kapell - et arbeid Matisse anså som sitt siste mesterverk. Her ser du ham foran skissen til *Livets tre*, glassmaleriet som står bak alteret i kapellet.

Illustrasjonene i denne katalogen er inspirert av dette generasjons-samarbeidet, Matisse's klippede kunst og hans ukuelige kunstneriske energi.

ÅRRINGER

I programmet finner du flere bilder fra *Årringer*-prosjektet. Intervjuserien skal bidra til økt kunnskap om det å bli og være gammel, og vise hva som påvirker eldres livskvalitet. Antallet og andelen eldre i Norge vil øke i årene som kommer. Befolkningsendringen utløser et behov, både hos helsepersonell og i den øvrige befolkningen. *Årringer* skal synliggjøre aldrende menneskers mangfold av liv, historier, ressurser og utfordringer. Les mer på aarringer.no

31. MAI 2024

LITTERATURHUSET I BERGEN

GENERASJON – en aldringsfestival

«It takes a village», sier man, når man snakker om å gi barn en god oppvekst. Vi forstår at barn ikke klarer seg selv, at de formes av et større økosystem som kan tilby dem ulike relasjoner, praktiske muligheter, et mangfold av måter å bli forstått og tatt imot på. Er det så ulikt for eldre?

Jeg er egentlig ikke så opptatt av aldring eller eldre. Jeg er interessert i menneskers utvikling og fellesskap. Jeg er interessert i vår evne til å forstå, protestere og skape, sammen og alene. Vår vilje og fantasi finnes og utvikles gjennom hele livet.

På psykologstudiet og som stipendiat har jeg vært opptatt av urolige barn, deres rolle som symptombærere i familien og i samfunnet, og muligheter til endring. Dette blikket hadde jeg med meg som nyansatt psykolog i den kommunale eldreomsorgen. Hvordan viser eldre på sykehjem sin forståelse, protest og skaperkraft? Kan urolige eldre være symptombærere for en presset demensomsorg? Hva må vi endre for at de skal få det bedre?

De fleste syke er eldre, men de aller fleste eldre er friske. Over 80 prosent, faktisk. Et aldringsvennlig samfunn ser det aldrende mennesket, uavhengig av funksjon. Hvordan ser det aldrende mennesket på samfunnet? Er vi et godt fellesskap å bli gammel i? De eldre trenger ikke bare landsbyens muligheter og omsorg. De er faktisk de viktigste inspiratorene, referansepunktene og historiebærerne vi har - en spesiell ressurs som landsbyen trenger for å bli et klokt, nytenkende og bærekraftig fellesskap.

Vårt menneskesyn ligger innbakt i språket. Vi snakker om «barn», «ungdom», «voksne», «pensjonister» og «skrøpelige eldre». «Barn» og «ungdom» peker på mennesket i utvikling, mens

«pensjonister» og «skrøpelige eldre» refererer til at du ikke lenger jobber og at du trenger helsehjelp. Kunne det vært annerledes? Hva om vi kalte barn «utforskere» og ungdommer «utfordrere»? Kan voksne være «rundkjøringer», pensjonister «erfarne voksne» eller «etterpåkloke», og skrøpelige eldre «radikalt erfarne» eller «tidsreisende»?

Vi kan leke med språk, vi kan utfordre etablerte sannheter, vi kan åpne oss for hva aldringen bringer med seg av vondt og usigelig godt. *Generasjon* er tilsynelatende en ganske så hyggelig og uskyldig aldringsfestival. Det du ikke vet, er at du er med på en ressursorientert aldringsrevolusjon. Ved å søke inspirasjon og annerledes-tenkning, nærmer vi oss hverandre, og gjør samtidig samfunnet mindre segregert og segregerende. Med fantasi og vilje gir vi livskraft til velferdsstaten, så den ikke blir tynnhudet og underernært.

Kan det være at aldringen ikke bare gjør oss til forhenværende arbeidstakere med stadig økende hjelpebehov? Aldring er tiden som går og som endrer oss og verden rundt oss. Aldringen er tidsdimensjonen i livet vårt. Vi både forandrer oss og er oss selv livet gjennom. Uten aldring, ingen utvikling.

Denne festivalen er for deg som blir litt eldre hver dag. Gå på det som interesserer deg, og la denne dagen bli en påminner: landsbyen finnes, og den er viktig - hele livet!

Anna Helle-Valle,
Festivalsjef

Heilt fram til hen var 69 år gammal, skjulte Arne Ukvitne sin glede ved å kle seg som ei kvinne. 80 gammel er hen Anne og kvinne på heiltid.

«Eg brukar å skryte av at eg er den einaste transpersonen på Voss.»

ARNE UKVITNE

PROGRAM

Våre arrangementer foregår hovedsakelig på Litteraturhuset i Bergen. Midt på dagen finner du oss på Torgallmenningen og i Universitetsaulaen. Se oversikt over alle arrangement med kart bakerst i programboken!

OFFISIELL ÅPNING OG ÅPNINGSFOREDRAG

Vi ønsker deg velkommen til åpningen av den første generasjonsfestivalen! Vi starter festivaldagen med en hilsen fra festivalsjef Anna Helle-Valle påfulgt av innslag fra *Kvinne kjenn din kropp*, musikalsk innslag fra BFUng, og fortellere fra Bergen Borgerscene. Deretter setter menneskerettspionér og psykolog Nora Sveaas eldres rettigheter på kartet. De internasjonale menneskerettighetene slår fast at alle mennesker har grunnleggende rettigheter, krav på respekt for sin iboende verdighet og beskyttelse mot tortur og annen nedverdiggende behandling. Hvordan ivaretar vi rettighetene til eldre mennesker? Hva kan og må gjøres for å gi eldre en rettferdig og verdig alderdom?

Arrangementet varer til sammen én time.

ANNA HELLE-VALLE (1982) MED FLERE
NORA SVEAASS (1949)

Samarbeid med Norsk Psykologforening, Det Vestnorske Teateret, BFUng og Bergen Borgerscene

Kl. 10.00–12.00
Olav H Hauge / Litteraturhuset

VERKSTED:

NABOLAGSVERKSTED

Hvordan ser du for deg et aldringsvennlig nabolag? Hva ser du, hva gjør du, hvem møter du? Bli med på livlige og kuraterte gruppesamtaler hvor vi ender vi opp med forslag til konkrete ting som kan gjøres, alt for å skape det stedet vi selv helst vil bo når vi er gamle.

LEDET AV VIBEKE KOEHLER (1980)

Samarbeid med Bergen kommune

KL. 11:00–11:50

Alver / Litteraturhuset

MESTERKLASSE:

HEARING LOSS – DOING LOSS (NO/ENG)

I workshopen *Hearing Loss – Doing Loss* deler Jill og Wolfgang historier fra egen forskning på musikk og kunst i møte med sorg og tap. Vi får også høre historien om hvordan en spesiell sang lettet byrden ved livets slutt for Kari. Mesterklassen har vokst ut fra Jill og Wolfgangs egne erfaringer med å miste en forelder under koronapandemien.

JILL HALSTEAD (1968) /
WOLFGANG SCHMID (1967)

Samarbeid med Universitetet i Bergen

SAMTALE:

MENNESKERETTIGHETER

Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) har gjennom flere rapporter pekt på systemiske utfordringer når det kommer til å sikre eldres menneskerettigheter i Norge. Kommunene står i førstelinjen og har ansvaret for å sikre mange av disse rettighetene i praksis. Hvor trykker skoen? Hvordan kan du, vi og kommunen forbedre situasjonen for eldres menneskerettigheter?

LEDET AV ADELE MATHESON MESTAD (1980) / CHRISTINE MEYER (1964) / ABDIRAHMAN OMAR (1967) / HENRIETTE SINDING AASEN (1963) / REIDAR HJERMANN (1969)

Samarbeid med Norges Institusjon for Menneskerettigheter,
Bergen kommune og Norsk Psykologforening

KL. 12:30–13:30

Festallmenningen / Torgallmenningen

FEIRING:

ALLSANG OG OPPTOG

Vi bringer vårt aldringsengasjement til torgs og inviterer deg med som aktiv deltaker! Å løfte aldringens verdi ut i samfunnet og vise solidaritet på tvers av generasjoner, er sentralt i nysatsningen *Generasjon*. Hør hilsener og appeller, syng sammen med vårt nyopprettede generasjonskor med eldre fra Helgetun og barn fra Møhlenpris skole, og sleng deg med i vårt mangfoldige opptog! Opptøyet tar en runde på Torgallmenningen når allsangen er ferdig, og involverer blant annet deltakere fra Gamlekarmusikken, Trommesøstrene til Norsk Sykepleierforening og sprekinger fra TIF Viking.

LARS-PETTER HAGEN (1975) / ANNA HELLE-VALLE (1982) /
HÅKON MATTI SKREDE (1975) / SOLVEI STOUTLAND (1965) /
HELÉN BOTNEVIK (1951) / MOUCHINE EL KHAMLIHI (1999) /
HASSAN HAMMOUDY (2003)

Samarbeid med Festspillene i Bergen og Bergen Nasjonale Opera
med støtte fra Sparebanken Vest

KL. 13:00–14:00

Torgallmenningen / Nygårdshøyden

FEIRING:

FØNIKS PREMIERE

Danseframsyninga byggjer på myten om Fugl Fønix som brenn ut, døyr og deretter gjenoppstår frå si eiga aske. Koreograf Marit Loe Bjørnstad har arbeidd med inspirasjon frå det sykliske i naturen og leita etter samanhengar mellom jord, kropp, dans og kunnskap. Publikum inviterast til å følge dansarane gjennom byrommet og å legge merke til korleis opplevinga av byrommet endrar seg.

Fønix er eit vestlandsprosjekt og skal dei komande åra vitje alle kommunar i Vestland fylke. Prosjektet er støtta av Kulturrådet, Bergesenstiftinga og Bergen Dansesenter.

AV MARIT LOE BJØRNSTAD (1983)

MESTERKLASSE: SELVOMSORG

Hvordan kan vi tåle det vi må stå i? May-Irene og Reidar bisto ledere og ansatte i svært krevende forhold under koronapandemien. De deler sine erfaringer, forskning og konkrete råd om personalomsorg i krevende omsorgssituasjoner.

MAY-IRENE WERGELAND (1972)
/ REIDAR THYHOLDT (1952)

Samarbeid med Kirkens SOS Bjørgvin

SAMTALE: FORSKERSTAFETT (NO/ENG)

Hvordan kan forskning bidra til et aldringsvennlig samfunn? I denne underholdende formidlingsstafetten får du høre en phd-kandidat, en postdok, to professorer og en professor emerita snakke kortfattet og inspirerende om aldring. Forskerne representerer aldringens fire stadier i en forskerkarriere, og fire ulike fagfelt: filosofi, pedagogikk, ledelse og psykologi.

EMIL PERRON (1990) / CZARECAH OROPILLA (1986) / THERESE EGELAND (1974) / INGER G. STENSAKER (1966) / INGER HILDE NORDHUS (1952)

Samarbeid med Universitetet i Bergen,
NHH og Høyskolen på Vestlandet.

FEIRING: FESTKONSERT

Festkonserten er en anledning til å nyte kjente sanger eller finne nye favoritter! Ta med deg besteforeldre, barn eller barnebarn til dette vakre, musikalske pusterommet midt i festivalen. Vi anbefaler publikum til å sette av tid den vakre botaniske utstillingen som sammen med museet er den historiske opprinnelsen til Universitetet i Bergen. Det vil bli servert enkel servering før konserten.

HILDE TRÆTTEBERG SERKLAND (1982) / MARI PERSEN (1977) /
HELGE LILLETVEDT (1964) / LOUISE ENGESETH (2000) / LUDVIG
LINDSTRÖM (1982)

Samarbeid med Festspillene i Bergen og Bergen Nasjonale
Opera med støtte fra Sparebanken Vest

VERKSTED: FORTELLERVERKSTED

Hvordan minnes de eldre tiden som barn? Hva var de opptatt av og hva drømte de om? Hva drømmer barna om at skal skje når de blir voksne, kanskje til og med skikkelig gamle? Vi inviterer yngre og eldre til å dele sine historier og bli bedre kjent på tvers av generasjoner og livsverdener. Det kreves ingen erfaring fra historiefortelling eller teater for å delta.

LEDET AV VIBEKE FLESLAND HAVRE (1974)

Samarbeid med Bergen Borgerscene

MESTERKLASSE:

TERAPEUTISK SKRIVING ^(ENG)

Hva er forskjellen på det å skrive som hobby og å skrive som et terapeutisk verktøy? Hvilken påvirkning kan terapeutisk skriving ha på din mentale helse? I denne mesterklassen lærer du hvordan skriving kan bli et verktøy for stressmestring og gode beslutninger.

OLGA LEHMANN (1990)

Kl. 15.00–15.50

Auditoriet / Litteraturhuset

SAMTALE:

ALDRINGSVENNLIGE NABOLAG

Hva er oppskriften på et aldringsvennlig nabolag? Hvordan kan vi bo sammen på nye eller gamle måter når vi skal klare oss hjemme lenger? Kan god arkitektur avlaste velferdsstaten, og hva vil de eldre egentlig ha?

LEDET AV CHRISTIAN PAGH (1975) / PÁLL TÓMAS FINNSSON (1975) / KARI M KRISTIANSEN (1968) / NILS MÆHLE (1941) / KIRSTIN M LEIROS (1966) / MARIA MOLDEN (1965) / JEROME PICARD (1985)

Samarbeid med NBO - Housing Nordic, Oslo Arkitekturtriennale og Bergen kommune ved Byarkitekten

Kl. 16:00–16:50

Alver / Litteraturhuset

MESTERKLASSE:

LEDELSE OG KRISEHÅNDTERING

Med 6 millioner treff på Google, er temaet lederskap åpenbart i vinden. Men hva er egentlig godt lederskap og hva sier forskningen om saken? Hvordan kan du forbli en god leder når det brenner på dass?

OLAV KJELLEVOLD OLSEN (1968)

Samarbeid med Universitetet i Bergen

Kl. 16:00–16:50

Auditoriet / Litteraturhuset

SAMTALE:

HELSE, KUNST OG AKTIVISME

Hvorfor skal vi bry oss om eldre? To tydelige og kreative stemmer møtes i denne samtalen om aldringens verdi, betydningen av generasjonskontakt, fordommer mot egen og andres aldring, og retten til å være seg selv hele livet. Både Kjersti Anfinnsen og Trond-Viggo Torgersen er helsepersonell og kunstnere, hun tannlege, forfatter og DJ, han lege, forfatter og musiker. De har begge markert seg som aktivister, hun for kvener og han for barn. Gå ikke glipp av denne frie og lekne samtalen mellom to engasjerte multikunstnere!

KJERSTI ANFINNSEN (1975) /
TROND-VIGGO TORGERSEN (1952)

Kl. 17.00–17:50

Alver / Litteraturhuset

MESTERKLASSE:

KOMMUNIKASJONSVERKTØY

Som helsepersonell havner vi noen ganger i kommunikative floker med pasienter eller pårørende. Hvordan kan du stå stødig i samtalen når det er sterke følelser involvert? Bli kjent med din egen skattekiste av kommunikasjonsverktøy i denne interaktive mesterklassen.

SEBASTIAN VON HOFACKER (1964)

Samarbeid med Verdighetssenteret

SAMTALE: VELFERD I SPILL

For første gang i verdenshistorien blir vi flere eldre enn yngre. Der vi tidligere har kunnet lene oss på en sterk velferdsstat, vil eldre nå i større grad måtte klare seg selv. Byråd for eldre, helse og omsorg, Marte Monstad, tidligere helseminister Anne-Grete Strøm-Erichsen, likestillings- og diskrimineringsombud Bjørn Erik Thon og professor Brynjulf Stige diskuterer et velferdssamfunn i spill. Hvordan havnet vi i denne varslede velferdskrisen? Hva må til for at Norge kan forbli et likestilt og inkluderende velferdssamfunn?

LEDET AV HEIDI WITTRUP DJUP (1983) / ANNE-GRETE STRØM-ERICHSEN (1949) / BJØRN ERIK THON (1964) / BRYNJULF STIGE (1958) / MARTE JOAN MONSTAD (1993)

Samarbeid med Bergen kommune, Likestillings- og diskrimineringsombudet og Universitetet i Bergen

Kl. 17:00–19:30

Byarkitekten / Domkirkegaten 4

VERKSTED:

BOPILOT

Ønsker du å bo mer sosialt? Eller er du utbygger med visjonære planer for hvordan man kan se for seg fremtidige boligprosjekt? Kom på vår møteplass om deleboliger for både innbyggere og utbyggere. På bopilotkontoret undersøker vi ulike boformer, får informasjon om kommende boligprosjekter, og kan påvirke utformingen av dem.

LEDET AV TINA LARSEN (1973)

Samarbeid med Bergen kommune

VERKSTED:

SANSELIGE SAMTALER

Dette verkstedet inviterer både personer med og uten demens til samtegning og samtaler. Det blir høytlesning av en kort novelle og et dikt, med påfølgende samtale om hva tekstene setter i gang av assosiasjoner, tanker og følelser. Ingen forkunnskaper er nødvendig.

LEDET AV HANNE JONES (1979) / ELI LEA (1973)

Samarbeid med Bergen Sanitetsforening

KL. 18:00–18:50

Auditoriet / Litteraturhuset

SAMTALE:

INGVARD WILHELMSEN

Hvem er dagens eldre og hva kan vilære av dem? Gjennom prosjektet *Årringer* synliggjør Verdighetscenteret og Nasjonalt senter for aldring og helse eldres egne historier, ressurser og utfordringer. Denne kvelden intervjuer vi en av landets best kjente foredragsholdere, forfatter og “hypokonderlege” Ingvard Wilhelmsen.

LEDET AV HILDE KLEPPESTØ (1973) /
INGVARD WILHELMSEN (1949)

Samarbeid med Verdighetscenteret og Nasjonalt senter for aldring og helse

Kl. 19:00–20:00

Alver / Litteraturhuset

MESTERKLASSE:

KOMMUNIKASJONSLEK

Hvordan kommuniserer du med en som har mistet språket? Er det lov å tulle med noen som er syke? Hva gjør at klovner når så godt inn til personer med demens? I dette interaktive og lekne foredraget får du innsikt i klokkeklovnenes bevisste bruk av humor, pust og tilstedeværelse når de tenner livsgnisten og sprer glede på sykehjem.

LEDET AV PATRICK LYNHAM VAN DEN BOOM (1972)

Samarbeid med Klokkeklovnene

SAMTALE: FRYKTELIG GAMMEL (ENG)

Er det rart vi er redde for aldringen? I denne samtalen utforsker panelet hvordan eldre blir fremstilt i dagens samfunn og hvordan disse forestillingene har røtter tilbake til hekser, trollmenn, kloke koner, vismenn og andre overmenneskelige, menneskelige og ikke-menneskelige vesener. Har måten vi demoniserer, idealiserer, utvisker og dehumaniserer eldre på forandret seg? I dialog med publikum vil panelet utforske og forsøke å gjenerobre den fascinerende og fryktinngytende alderdommen...

LEDET AV MARGERY VIBE SKAGEN (1958) / ANDREA VON HÜLSEN-ESCH (1961) / LAURA CAYROL-BERNARDO (1989) / SOLEDAD MARAMBIO (1976)

Samarbeid med Universitetet i Bergen

KL. 20:00–22:00

Olav H Hauge / Litteraturhuset

FEIRING:

KLUBBKVELD MED DJ SAUNASATAN

Dj Saunasatan er et konsept av og med Kjersti Anfinnsen, som utforsker kvensk identitet, språk og musikk under parolen: *Ei saa peittää! Må ikke tildekkes!* Det handler om synlig mangfold i samfunnet og for enkeltindividet. Dj Saunasatan kuraterer lyden av Nordkalotten fra et kvensk perspektiv; fra karelsk strupesang og tango til tornedalsk folkemusikk, joik, finsk funk og elektronika – et lydlandskap med flere etnisiteter og språk, en livsbejaende, sjangeroverskridende og mangfoldig mix.

KJERSTI ANFINNSEN (1975)

Samarbeid med Rise & Rave

VERKSTED: FORTELLERBOD

I år feirer Bergen Borgerscene 10-årsjubileum Samarbeid med Festspillene, og stiller med Fortellerbod på Festallmenningen hele uken frem mot Generasjonsfestivalen. Du kan komme innom og dele dine drømmer, tanker og idéer. Hva slags by vil du bli gammel i? Hvilke drømmer hadde du da du var barn, og hvilke drømmer har du nå? Deler av fortellerboden gjenoppstår utenfor Litteraturhuset 31.mai, og de som vil kan være med på fortellerverksted på Litteraturhuset 31. mai kl 15.

LEDET AV VIBEKE FLESLAND HAVRE (1974)

Samarbeid med Bergen Borgerscene, Festspillene i Bergen og Local

Borgar Jølstad (85 år) startet sammen med sine foreldre det som i dag er Norges største begravelsesbyrå. Borgar har som sine foreldre og barn et varmt engasjement for Frikirken. Han elsker også raske biler.

«Personlig opplever jeg det å ta barn med i begravelser som noe helt naturlig. Å kunne holde om den lille i en slik vemodig og trist stund er godt og kan minne oss om at om én generasjon går, vil en ny komme.»

BORGAR JØLSTAD

Amina Cige Yusuf (73)
vokste opp på lands-
bygda i Somalia. Hun
lærte ikke å lese som
barn, men drev som
voksen både gårds- og
businessvirksomhet.

*«Jeg er sterk. Jeg kan løfte og bære. Men så kan
jeg ikke språket. I Somaliland var det jeg som
hjalp andre. Her føler jeg at jeg er en byrde.
Jeg drømmer om å få en jobb i Norge.»*

AMINA CIGE YUSUF

Foto: Silje Katrine Robinson / aarringer.no

SAMARBEID

Generasjon er et stort samarbeid. Hvordan kan din organisasjon bli mer aldringsvennlig? Bli inspirert av hilsener fra våre partnere, og se generasjonsfestivalen.no for fullstendig liste.

Ta kontakt hvis dere vil samarbeide med oss om et arrangement til neste års festival!

For GC Rieber Fondene er dette en videreføring av *Omsorgsprisen* og *Verdighetsmarkeringen* hvor en ønsket å vise respekt og sette fokus på de tusener som både i privat regi og i offentlig sammenheng har omsorg for den store voksende seniorgruppen, samt sikre sårbare eldre verdighet i deres siste leveår.

Det ønskes også å anskueliggjøre problemstillinger rundt denne gruppen, hvordan samfunnet håndterer de forskjellige fasene som en senior går igjennom. Fra aktiv aldring til skumringsperioden hvor man ikke lenger kan gjøre alt på samme måte som tidligere, og til slutt verdighet ved avslutning av livet. Tiden er da inne for refleksjoner, minner og forhåpentligvis takknemlighet for livet som er på hell.

Det er også viktig å skape en samfunnsmessig helhetskultur ved hjelp av Generasjonsfestivalen for å informere om at denne store gruppen er en viktig ressurs for samfunnet som kan benyttes til det beste, både for fellesskapet og hver enkelt når det tilrettelegges for det.

Bjart Nygaard,
Styreleder

Nasjonalt senter for aldring og helse er opptatt av at aldring skal bli sett på som en helt naturlig del av livet. Vi opplever at det ofte er noe vi søker å motvirke. Idealet om det ungdommelige lever sterkt. Vi ønsker oss et raust samfunn som rommer alle, både yngre og eldre, enten vi er funksjonsfriske eller vi har funksjonsnedsettelser eller sykdom. Nettopp derfor er vi stolte medarrangører av *Generasjon – en aldringsfestival*, som setter fokus på aldring og på verdien av rause og inkluderende samfunn, på tvers av generasjoner. I fremtiden vil vi kanskje mer enn noen gang trenge hverandre, og Generasjon kan være et verdifullt bidrag for at vi alle skal forstå det og sammen bidra for å skape et samfunn hvor det er godt å leve – uansett hvilken generasjon du tilhører.

Kari Midtbø Kristiansen,
Daglig leder

 Aldring og helse
Nasjonalt senter

Me i Bergen Nasjonale Opera er stolt over å vera partner i denne festivalen, som tek for seg den største ressursen me har i samfunnet vårt – nemleg dei eldre. Ein ressurs det vert mykje meir av i åra som kjem, og som det difor vert naudsynleg å ha ein felles strategi for - korleis kan me dra veksler på dei eldre, all deira røynsle, kunnskap og alt anna dei har å bidra med.

Song og musikk er ein livsviktig del av våre liv, og det visar seg at når språk og andre sansar byrjar å svikta, ved demens eller andre aldrings-symptom, så lever musikken vidare i våre sinn, og har terapeutisk kraft.

Me ynskjer å bidra til denne festivalen, for å understreka at det musiske mennesket er eit heilt menneske - eit menneske som vert betre rusta til å få ein kvalitativ alderom, og dermed vera ein ressurs for samfunnet også gjennom livets siste kapittel.

Lukke til med ein utruleg viktig festival!

Eivind Gullberg Jensen,
Operasjef

**BERGEN
NASJONALE
OPERA**

Verdighetsenteret er et tverrfaglig nasjonalt kompetansesenter som formidler og utvikler kunnskap innen eldreomsorg. Verdighetsenteret er stolt av å være partner i *Generasjon - en aldringsfestival*, en festival som setter søkelys på aldring, fellesskap og sentrale verdier som likeverd og menneskeverd.

Vi arbeider på ulike måter for å løfte den eldre generasjons stemme i den offentlige samtalen. For Verdighetsenteret går det en rød tråd som strekker seg fra aldersfestivalen *Senior Baluba* i 2001 - formet og ledet av de samme krefter som syv år senere etablerte senteret - via prosjekter som *En dag for verdighet*, *Skolebarn møter gamle*, *Forestillingens kraft*, og det nåværende kreative samarbeidet med Nasjonalt senter for aldring og helse, kalt *Årringer*, og helt frem til årets festival.

I *Årringer* er eldre over hele landet blitt intervjuet om livet og alderdom. Målet er å bidra til økt kunnskap om det å bli og være gammel i Norge, redusere stigma og motvirke aldersdiskriminering. Disse livsfortellingene viser at man ikke slutter å "vokse" selv om man har levd en god stund – man skaper og skapes fortsatt, gjør erfaringer,

knytter bånd og har betydning for andre. Under festivalen ønsker Verdighetsenteret sammen med Nasjonalt senter for aldring og helse å løfte frem en av historiene fra *Årringer*-serien, nemlig foredragsholder, forfatter og "hypokonderlege" Ingvard Wilhelmsen.

Faglig leder ved Verdighetsenteret, Sebastian von Hofacker, vil under festivalen lede en interaktiv mesterklasse for helsepersonell om hvordan de kan utforske og styrke sin egen kommunikasjonsverktøykasse i møte med pasienter og pårørende.

Vi håper festivalen vil nå ut til et bredt publikum og inspirere til videre dialog, læring og handling for å sikre en verdig alderdom for alle.

Silje B. Eikemo,
Daglig leder

Verdighetsenteret
KOMPETANSE FOR EN VERDIG ALDERDOM

De fleste ønsker et samfunn som er godt å bli eldre i, uansett bakgrunn, økonomi og helse. Men selv om norsk eldreomsorg fungerer godt for mange, finner vi også en rekke ulike menneskerettighetsutfordringer som gjelder eldre. Menneskerettighetsperspektivet har imidlertid spilt en nokså beskjeden rolle i den offentlige samtalen om aldring, både blant ansatte i den kommunale eldreomsorgen, politikere og folk flest. Vi er derfor veldig glade for at årets generasjonsfestival bidrar til å løfte dette perspektivet, og gleder oss til festival!

Adele Matheson Mestad,
Direktør

Framsyninga *Kvinne kjenn din kropp* er ei feiring av den mangfoldige, fantastiske kroppen.

Aldring, med dei kroppslege endringane som høyrer til, er eit viktig tema i framsyninga - der det blir handsama både med humor og alvor. For det er lett å le av overgangsalderen, eller av det at nokon forstår at dei har hatt den siste menstruasjonen sin. Men bakom ligg det óg eit alvor; ei sannkjenning av at livet ein dag tar slutt. Det Vestnorske Teateret har eit håp om at med denne framsyninga gjer vi det litt lettare å snakke om kropp og aldring - og vi er stolte over å bidra til aldringsfestivalen. Utdraget vi viser under opninga av festivalen demonstrerer verkeleg at livet ikkje er over før det er over.

Thomas Bye,
Teatersjef

Landet vårt treng aldersaktivistar. For dei oppvaksande barna sin del, for dei unge, for dei godt vaksne. Alle ønsker vi å bli eldre, alle ønsker vi eit fellesskap der menneske uansett alder, erfarer å bli respektert, sett og tatt på alvor. Menneskeverd er ikkje eit fyndord, det er ei erfaring kvart menneske gjer seg gjennom livet. Korleis vert eg verdsett – no? Med den eg er eller har blitt?

Vi ønsker eit fellesskap der samhold mellom generasjonar er sjølv-sagt, eit fellesskap der vi tar vare på kvarandre. Ulikt etter livsfase og kapasitet, men vel vitande om kor utleverte og avhengige vi alle er av andre, frå vogge til grav.

Det er ikkje sant at vi ikkje kan gjere noko med aldersomsorga. Sanninga er at når nok menneske finn saman, kan sterke krefter forløysast og endringar skje.

For Kirkens SOS i Bjørgvin er det ei stor glede at denne festivalen blir arrangert. Vi har venta på den, utan å vite det. Det ropte i oss så snart vi høyrde om den: ja, dette treng vi, dette er dags eller på overtid allerede, dette er fest og protest og fag på éin og samme gang!

Stor takk til eldsjelene bak, og takk for at vi får vere med som partner!

May-Irene Wergeland,
Leder

Alder skal ikke være en barriere for likestilling.

Våre veiledere i Likestillings- og diskrimineringsombudet kontaktes daglig av mange mennesker fra alle livets faser. Deres opplevelser minner oss på hvor viktig det er å kjempe for et samfunn der alder ikke setter grenser for likestilling og inkludering.

I 2018 tok Norge et viktig steg mot dette målet ved å inkludere aldersdiskriminering i likestillings- og diskrimineringsloven, som gjelder utenfor arbeidslivet. Dette var en milepæl, men også en påminnelse om at arbeidet ikke er over.

Et område jeg som ombud er særlig opptatt av i denne sammenheng er inkluderende teknologi. Digitaliseringens tidsalder bringer med seg fordeler, men også utfordringer – særlig for mange eldre som har vokst opp uten den teknologien som finnes i dag. Manglende digital kompetanse kan være både upraktisk og føre til utenforskap.

Det offentlige har et spesielt ansvar for å sikre digital inkludering, uavhengig av alder. Enkle digitale løsninger, og et analogt alternativ, er en god start. Og private aktører bør merke seg at brukervennlighet er et konkurransefortrinn.

Vi i Likestillings- og diskrimineringsombudet arbeider for å bekjempe aldersdiskriminering. Vi driver tilsyn, og tilbyr juridisk veiledning. Har du eller noen du kjenner opplevd diskriminering på grunn av alder? Ta kontakt med oss. Det er helt gratis, og vi har kort saksbehandlingstid. Kontaktinfo finner du på www.LDO.no.

Bjørn Erik Thon,
Likestillings- og diskrimineringsombud

Hva er en aldriingsvennlig by?
Hvordan bygger vi helsefremmende samfunn?

Vi tenker kanskje ikke over det, men livene vi lever utfolder seg innenfor og mellom konkrete rom, bygninger, smug og plasser. Tenker vi på de eldre når vi tegner, bygger og rehabiliterer byen vår?

En aldriingsvennlig by handler ikke bare om funksjon, det handler også om minner og nye opplevelser. LOCAL er stolte av å få være med og løfte fokuset på nabolag og arkitektur i et felles arrangement om aldriingsvennlige nabolag. Vi gleder oss også veldig til å samle inn borgernes fortellinger og visjoner for byen vår i fortellerboden vi tegne og bygger med Bergen Borgerscene, som skal stå på Torgallmenningen hele uken frem mot generasjonsfestivalen.

LOCAL har gjennom sine prosjekter og partnerskap gått i front for visjoner og løsninger for et aldriingsvennlig samfunn, og ser frem til å ta dette arbeidet videre i samarbeid med *Generasjon*.

Og du, hvor vil du bo når du blir gammel?

Elida Mosquera og Jérôme Picard,
Grunnleggere og partnere

LOCAL

På NHH jobber vi utfra følgende eksistenserklæring: «Sammen for bærekraftig verdiskapning». Vi er derfor glade for å kunne bidra inn på *Generasjon – en aldringsfestival*, der våre to professorer Inger Stensaker og Therese Egeland vil presentere hvordan vi utfra et NHH-perspektiv kan utforske aldringsutfordringene som en mulighet for å lykkes med aldring på arbeidsplassen og for å skape nye forretningsmuligheter som vil gi eldre bedre liv.

Myndighetene er tydelige på at vi må selv ta ansvar for vår egen alderdom, noe som er nytt i en norsk kontekst. For å muliggjøre et slik skifte må vi derfor tenke helt nytt rundt hvordan virksomheter møter eldre både som arbeidstakere og som konsumenter. Til nå har både private bedrifter og offentlig forvaltning vært for lite opptatt av hva som skal til for å lykkes med å eldes på arbeidsplassen eller tenkt på hvilke produkter og tjenester som kan gjøre at man tar ansvar for egen alderdom.

På NHH er vi opptatt av at vi sammen med innbyggere, bedrifter og offentlig forvaltning kan utvikle nye løsninger og muligheter for en aldringsøkonomi der vi samarbeider for bærekraftig verdiskapning. En aldringsfestival vil nettopp være en slik mulighet for å lytte til eldres behov og utfordringene, og få diskutert mulighetene et aldrende samfunn bringer. Festivalen gjør at vi kan knytte nye kontakter og skape nye samarbeidsmuligheter.

Vi gleder oss til aldringsfestivalen og til fremtidige samarbeid rundt tematikken.

Øystein Thøgersen,
Rektor

Høgskulen på Vestlandet ser fram til å samarbeida om, og bidra inn i, aldringsfestivalen *Generasjon*.

Kunnskap og kunnskapsdeling ligg til grunn for festivalen. Store og viktige tema skal debatterast: menneskerettar, sjølvomsorg og aldringsvennlege nabolag. Me står i ei tid kor det blir fleire eldre menneske, og der store endringar og nye teknologiar pregar samfunnsutviklinga. Som samfunnsengasjert høgskule med ein profesjons- og arbeidslivsretta profil, eit universitet i emning, er me glade for at festivalen legg godt til rette for at fagkrefter frå eit breitt spekter slepp til og sett kvarandre i stemne.

Å skapa gode møte, på tvers av tema, på tvers av fagfelt og på tvers av generasjonar, kan handla om å etablera nye møteplassar, til dømes mellom barn, unge og eldre. Gjennom arbeid og ulike prosjekt i vårt forskingss-

ter BARNKunne ser me i HVL at eldre menneske har stor glede i å vera i lag med barn. Verdfulle tradisjonar blir aktivisert og overført frå den eldre generasjon til den yngre, og nokre tradisjonar kan stundom bli utfordra og tilpassa vår tid. Mange vil også ha som si personlege erfaring, eg mellom dei, at barn også har stor glede av å vera saman med eldre.

Gode og inkluderande møte på tvers av generasjonar gir rik meining og engasjement for alle involverte. Det byggjer bru og fellesskap. Det byggjer trivsel og livsglede. Det byggjer kunnskap, kunnskap som byggjer menneske og samfunn.

Gratulerer med aldringsfestivalen!

Gunnar Yttri,
Rektor

Har du også planer om å bli eldre?
Vi er mange som har det sånn.

Så hvordan rigger vi oss best for en god psykisk folkehelse? Vil både unge og eldre få det bedre dersom vi for eksempel tar grep mot ensomhet hos de eldste? Bør vi tenke mer på hvordan vi kan bo og leve i hus og nabolag som skaper fellesskap? Og hvilke land kan vi høste erfaringer fra?

I likhet med befolkningen, vil psykologstanden få en overvekt av sølvrever i tiårene framover. For Psykologforeningen er det viktig å få fagfolk interessert og engasjert i god eldrepsykologi slik at vi har ekspertise nok til en eldre pasientgruppe. Faget og profesjonen må ta eierskap til de eldres behov, og ikke minst må flere av oss jobbe med folk som er oppe i årene.

De neste 40 årene vil Norge oppleve en stor demografisk endring. Andelen over 67 år vil mer enn doble seg fram mot 2060, og de

over 80 vil tredobles. Dermed må stadig flere av oss også spørre seg: Hva slags Norge vil vi bli gamle i?

Svaret på spørsmålet avhenger av folk i alle aldre. Framover blir det derfor viktig å snakkes stadig mer på tvers av generasjonene i landet vårt– og her har vi mye å lære!

Vi håper derfor at mange psykologer og andre er i Bergen denne våren for spennende samtaler, konserter, opptog, debatter og mesterklasser. Vi ser blant annet fram til Nora Sveaas sitt åpningsforedrag om eldres rettigheter, og paneldebatt om menneskerettigheter.

Psykologforeningen gratulerer Bergen og Norge med aldringsfestival, og er glad for å være partner. Vi ser fram til generasjonsfestivalen– åpen, gratis og tilgjengelig for alle aldre.

Håkon Kongsrud Skard,
President

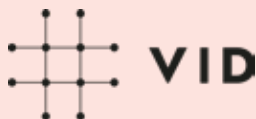

Vi blir stadig flere eldre, og vi lever også lengre enn før. Som samfunn vil vi kunne erfare store utfordringer med å sikre god omsorg, helsehjelp og tilstrekkelig støtte til eldre som blir syke og deres nære. Samtidig er eldre mennesker en svært mangfoldig gruppe, og et aldrende samfunn innebærer også langt flere friske og ressurssterke eldre. Det er en risiko for at vi utelukkende ser aldring som et problem; vi må også se på hvilke meninger og muligheter en aldrende befolkning kan innebære. Det er derfor med glede vi ønsker velkommen *Generasjon - en aldringsfestival* som utfordrer oss til å tenke nytt om hvilket samfunn vi trenger i fremtiden.

Vi vil særlig berømme at festivalen legger vekt på generasjonsperspektivet. Vi er i stor grad et alderssegregert samfunn, og vi trenger nye møteplasser og arenaer for et generasjonsvennlig samfunn der vi alle er aldrende mennesker.

Ved VID vitenskapelige høyskole utdanner vi flere profesjoner med stor relevans for fremtidens eldreomsorg og et aldrende samfunn. De perspektivene som festivalen løfter frem er avgjørende for at vi stiller de rette spørsmålene i møte med fremtidens samfunn. Vi er en stolt samarbeidspartner og ønsker lykke til med festivalen!

Bård Mæland,
Rektor

Hva betyr det å eldes? For oss som individ? For samfunnet vårt? For hvordan vi tenker om helse?

Visste du at hjernen kan bli yngre av musikk? Det viser foreløpige resultater UiB-forskning om Alzheimers og musikkterapi. Både musikk og trening har vist seg å ha en rekke gunstige effekter for personer med Alzheimers sykdom. Forskning tyder også på at det kan ha større effekt jo tidligere i sykdommen man starter slik behandling.

Befolkningen blir eldre. At den enkelte kan ta vare på seg selv er viktig for oss i fremtiden. Ved Universitetet i Bergen har vi blant landets sterkeste fagmiljøer på demens og nevrologiske sykdommer. I et av prosjektene våre, *Aktiv Aldring*, vil forskere se på hvordan man kan bruke smartteknologi til å dokumentere fordelene med et aktivt liv for eldre og samtidig oppdage sykdom tidligere.

I tillegg til medisinsk forskning, har UiB etablert seg som et senter for humanistisk forskning på aldring. Forskere ved UiB ser også på betydningen av aldring fra et kulturelt, historisk og etisk perspektiv. Denne tilnærmingen bidrar til å berike vår forståelse av aldring som en livsfase, og utfordrer stereotypier og fordommer om eldre. Denne debatten får du mer om på samtalen *Fryktelig gammel* som er en av programpostene under festivalen.

UiB engasjerer seg også i samfunnsforskning på aldring, der forskere undersøker hvordan samfunnet kan tilpasse seg til en aldrende befolkning. Ved å identifisere utfordringer og muligheter knyttet til dette, bidrar UiB til å informere politikkutforming og praksis som fremmer et mer inkluderende og bærekraftig samfunn for alle aldersgrupper.

Vi på UiB ønsker lykke til med *Generasjon – en aldringsfestival* og håper mange både unge og eldre møter opp for å hylle og lære om alderdommen. Vi gleder oss til å bidra på flere av programpostene og håper innsikt fra forskningen kan bidra til synet på alderdom i fremtiden.

Margareth Hagen,
Rektor

Antall personer med demens stiger. I dag lever i overkant av 100 000 personer med demens, og dette tallet vil dobles innen 2050! Helsevesenet vil ikke klare å opprettholde et like godt tjenestetilbud til alle, og denne utfordringen kan ikke løses av helsesektoren alene. Demens er en sykdom som utvikler seg over mange år. I den tidlige fasen trenger man en annen type hjelp og støtte enn i den senere fasen av sykdommen.

I dag har hjemmeboende med demens rett på et kommunalt dagtilbud. Det vil i de fleste tilfeller si plass på et aktivitetssenter. I tidlig fase av sykdommen kan det være høy terskel for å søke plass på et aktivitetssenter fordi personen føler seg for frisk. Mange kvier seg for å søke plass, og ender med å være for syke til å ta imot tilbudet på aktivitetssenteret når de først kommer så langt.

For å motvirke stigma og øke deltakelse, mener vi at det også må finnes gode tilbud utenfor helsesektoren. Heldigvis finnes gårdstilbudet *Inn på tunet*, men vi trenger mer. Noen vil også inn i kulturen! I prosjektet *Sammen om det*, har Bergen sanitetsforening gitt personer med demens mulighet til å skape med kunstnere, skrive med forfattere og delta i kunst- og kulturlivet under egne forutsetninger. At flere holder seg sosiale og i aktivitet, spesielt i tidlig fase av sykdommen, vil øke livskvalitet og ivareta mangfoldet i samfunnet.

Vi trenger flere differensierte tilbud, spesielt til personer i tidlig fase av sin demenssykdom. Og vi trenger tidligere innsats nå! Vi er glade for initiativet og mulighetene som ligger i aldringsfestivalen *Generasjon*, og Bergen sanitetsforening er en stolt støttespiller.

Helén Botnevik,
Styreleder

Babyboomere, velkommen!

Hos Festspillene i Bergen elsker vi vårt publikum – uansett alder. Det er ingen hemmelighet at flere av de som sitter både i salen og på scenen under Festspillene er godt voksne mennesker. Vi har lange tradisjoner for at artister som besøker Festspillene reiser på mini-turneer til mennesker som ikke selv kan oppsøke kulturopplevelser, for eksempel beboere på aldershjem. Vi har også hatt egne arrangementer med skreddersydd program for mennesker som lever med demenssykdom og egne forestillinger med aldring som tema og eldre som utøvere.

Vi mennesker er mangfoldige. Kultur knytter oss sammen, gir livet farge og mening og gjør at vi betyr noe – for hverandre. Når vi vet at ensomhet er et stort samfunnsproblem og at mange eldre tilbringer mye tid alene, blir det å skape gode møteplasser og noe å møtes rundt en stadig viktigere del av oppdraget for oss som driver med kultur.

Gratulerer med den nyfødte aldringsfestivalen! Festspillene i Bergen er glad for å være partner og arena for en av programpostene, og vi gleder oss til å lære mer om et viktig tema som angår oss alle.

Lars Petter Hagen,
Festspilldirektør

ABDIRAHMAN OMAR (1967)

Abdirahman Omar er 57 år og har bodd i Norge siden 1989. Han er utdannet ved UiB innen realfag, men er interessert i frivilligarbeid som øker samfunnsdeltakelse i innvandrerbefolkningen og som bidrar til bedre integrering. Omar er styreleder for foreningen IFELLES (integrering, fellesskap og samarbeid) med fokus på utdanning, kultur, identitetsbygging og generasjonsmøter. (Foto: Rune Rolfsjord/NORCE)

ADELE MATHESON MESTAD (1980)

Adele Matheson Mestad er utdannet jurist og er direktør ved Norges institusjon for menneskerettigheter, som har som oppgave å fremme og beskytte menneskerettighetene i Norge. Hun er medlem av Europarådets ekspertorgan for demokrati, rettsstat og menneskerettigheter, Veneziakommisjonen, og har bakgrunn fra blant annet Regeringsadvokaten. (Foto: NIM)

ANDREA VON HÜLSEN-ESCH (1961)

Andrea has been Professor of Art History at Heinrich Heine University in Düsseldorf since 2001. Her work has focused on transdisciplinary research into representations of age(ing) in medieval and modern art. She has published on the methodological issues of age(ing) research.

ANNA HELLE-VALLE (1982)

Anna Helle-Valle er utdannet psykolog med doktorgrad fra Universitetet i Bergen. Hun jobbet som psykolog i eldreomsorgen i Bergen kommune da hun opprettet stiftelsen *Siste kapittel*, som før sin avvikling ga liv til en festival, en kortfilm, bidro i et prisvinnende arkitektprosjekt og ble nominert til brobyggerpris av Norsk Publikumsutvikling. Anna er nå ansatt i Nasjonalt senter for aldring og helse, der hun leder nysatsningen *Generasjon*.

(Foto: Ingvild Constance Festervoll Melien)

ANNE-GRETE STRØM-ERICHSEN (1949)

Anne-Grete Strøm-Erichsen er en tidligere politiker, IT-ingeniør, Bergens første kvinnelige ordfører og byrådsleder. Hun satt åtte år i Jens Stoltenbergs andre regjering; fem år som forsvarsminister og tre år som helse- og omsorgsminister. Senere ble hun daglig leder i Rud Pedersen Public Affairs og har i dag en rekke styreverv i private og offentlige virksomheter.

(Foto: Hans Jørgen Brun)

BJØRNERIK THON (1964)

Bjørn Erik Thon er likestillings- og diskrimineringsombud. Thon er jurist, og kommer fra stillinga som direktør for Datatilsynet. Han har tidligere jobba som seksjonssjef i Forbrukerrådet, advokatfullmektig og dommarfullmektig, har vært politisk rådgjever for Odd Einar Dørum i Justisdepartementet, og er det første mannlige likestillings- og diskrimineringsombudet.

BRYNJULF STIGE (1958)

Brynjulf Stige er professor i musikkterapi ved Griegakademiet (UiB) og leiar for Polyfon kunnskapsklynge for musikkterapi, som er eit nasjonalt samarbeid mellom akademia, helseføretak, kommunar og brukarrepresentantar. Som forskar har han vore særleg opptatt av musikkterapiens sosiale og kulturelle sider og har fokusert på tema som musikk og menneskerettar og musikk som helsefremmande ressurs i lokalsamfunnet.

CHRISTIAN PAGH (1975)

Christian Pagh er direktør og sjefkurator for *Oslo arkitekturtriennale*, med særlig interesse for nabolag som skala og horisont for byutvikling. Christian har en mastergrad i moderne kultur og filosofi fra Københavns Universitet, og har redigert flere bøker, senest *Mission Neighbourhood – (Re)forming Communities* (2022).

CHRISTINE MEYER (1964)

Christine Meyer er høyrepolitiker og Bergens Byrådsleder. Hun er professor i strategi og ledelse ved Norges Handelshøyskole og har betydelig erfaring som toppleder og politiker innenfor offentlig sektor. Hennes forskningsinteresser fokuserer på strategiske endringer og innovasjon, og hun har også ledet Kvinnehelseutvalget.

(Foto: Høyre)

CZARECAH OROPILLA (1986)

Czarecah Oropilla (Eya) is a Postdoctoral Research Fellow in the Western Norway University of Applied Sciences, where she is part of the *Kindergarten Knowledge Centre for Systemic Research on Diversity and Sustainable Futures* (KINDknow Centre). In her research she explores intergenerational engagements and programmes between young children and older adults.

ELI LEA (1973)

Eli Lea er pedagog, kunstner og faglig leder i kultur og helse-prosjektet *Sammen om det* i Bergen sanitetsforening. Hun har studert fotografi og mediekommunikasjon i England og Wales, og skrevet doktorgrad om personer med demens sine møter med kunst.

EMIL PERRON (1990)

Emil Perron er doktorgradsstipendiat i fransk ved Universitetet i Bergen og forsker på den franske filosofen Michel de Montaigne (1533-1592). Emil er videreutdannet i filosofisk praksis, medlem i Norsk Selskap for Filosofisk Praksis (NSFP) og virker som filosof ved å arrangere og lede filosofiske dialoger, samtaler, filosofiske vandringer, filosofikaféer og filosofipub.

HANNE JONES (1979)

Hanne Jones er prosjektleder i prosjektet *Sammen om det* i Bergen sanitetsforening. Hun har lang erfaring med å lede prosjekter i skjæringspunktet mellom kultur, helse og frivillighet. Jones verdsetter høyt tverrfaglige samarbeid mot felles mål.

HASSAN HAMMOUDI (2003)

Hassan Hammoudi jobber som salgskonsulent og på forskjellige ungdomshus. Han er engasjert i *Support not protect*.

HEIDI WITTRUP DJUP (1983)

Heidi Wittrup Djup er psykolog ved Klinikk for krisepsykologi og spesialist i samfunns- og allmennpsykologi. Hun har sittet i flere råd og utvalg, herunder Norsk psykologforenings menneskerettighetsutvalg, og er i dag redaktør i Tidsskrift for Norsk psykologforening.

(Foto: Natasha Busel)

HELGE LILLETVEDT (1964)

Helge Lilletvedt har utdanning fra Bergen Musikkonservatorium, og er mest kjent for sitt samarbeid med Herborg Kråkevik, Vamp, Dagsland/Krüger og Anne Dorte Michelsen. Siden 80-tallet har han jobbet ved Den Nationale Scene som kapellmester, komponist, arrangør, og er nå musikalsk leder på teateret. Helge har medvirket på en lang rekke plateinnspillinger og skrevet strykearrangementer for Trondheim Solistene.

(Foto: Cecilie Hatløy)

HENRIETTE SINDING AASEN (1963)

Henriette Sinding Aasen er professor ved Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen, og leder forskningsgruppen for velferdsrett. Hennes forskning har fokus på menneskerettslige aspekter ved helse- og velferdstjenester, inkludert rettighetene til liv og helse, selvbestemmelse og medvirkning.

(Foto: Det Juridiske Fakultet/UiB)

HILDE TRÆTTEBERG SERKLAND (1982)

Hilde Trætteberg Serkland er skuespiller, tekstforfatter, låtskriver og sanger, med utdanning fra Högskolan for scen och musik i Göteborg og Oslo Met. Hilde har jobbet ved Oslo Nye Teater, Vestnorske Teateret, Den Nasjonale Scene og gjennom Den Kulturelle Skolesekken/Spaserstokken. I 2019 gav hun ut sin første soloplate med eget materiale, *Puste i firkant*, og spiller for tiden inn platen *Overganger*.

(Foto: Cecilie Hatløy)

HELÉN BOTNEVIK (1951)

Helén Botnevik er styreleder og har bidratt til å revitalisere Bergen sanitetsforening som driver Norges første Kvinnehelsehus, NKS Olaviken alderspsykiatriske sykehus AS, og N.K.S. Fayehage avlastningsbolig for multifunksjonshemmede unge. Helén er sosialentreprenør, gründer innen forebyggende helse, leder og styremedlem i ulike bedrifter og bransjer. Hun har økonomiutdanning fra BI og arbeids- og organisasjonsledelse fra UiB. (Foto: Bergen Sanitetsforening)

HÅKON MATTI SKREDE (1975)

Håkon Matti Skrede er sanger og fiolinist fra Griegakademiet i Bergen. Han er fast kormester for Collegium Musicum kor, Bergen Filharmoniske Kor og Bergen Nasjonale Opera. Hans arbeid med byens kor har gitt ham både Grammy-nominasjon, Bergen kommunes kulturpris, Gramophone Classical Music Awards og Spellemannpris.

INGER G. STENSAKER (1966)

Inger G. Stensaker er professor i strategisk endring ved Norges Handelshøyskole NHH. Hun underviser i strategi og endringsledelse og forsker på hvordan etablerte virksomheter kan bygge opp kapasitet for endring, fornyelse og innovasjon. Akkurat nå jobber hun med å utvikle et nytt forskningsprosjekt knyttet til *The Silver Economy*.

INGER HILDE NORDHUS (1952)

Inger Hilde Nordhus er spesialist i klinisk eldrepsykologi og har vært professor i klinisk psykologi ved Institutt for klinisk psykologi, Det psykologiske fakultet, Universitetet i Bergen (UiB), og professor II ved Institutt for medisinske basalfag, Det medisinske fakultet, Universitetet i Oslo. (Foto: Ingvild Constance Festervoll Melien)

INGVARD WILHELMSSEN (1949)

Ingvard Wilhelmsen er professor emeritus ved Universitetet i Bergen og spesialist i indremedisin og psykiatri. Han har i 28 år drevet en liten Hypokonderklinikk på Haraldsplass Diakonale Sykehus. Han er pensjonist, men driver fortsatt Hypokonderklinikken i en 20% stilling. (Foto: Line Møller)

JEROME PICARD (1985)

Jérôme Picard er partner hos LOCAL, et arkitektur- og urbanismestudio basert i Bergen. Han er førsteamanuensis ved Fakultetet for kunst, musikk og design ved Universitetet i Bergen. Jérôme leder *Greymatter*, en innovativ struktur som har mottatt internasjonal oppmerksomhet, med fokus på helse og aldring for å designe fremtidens omsorgssamfunn.

JILL HALSTEAD (1968)

Jill Halstead er firebarnsmor, gift, (sviger)datter, (sviger) søster, tante, musiker, forfatter, tedrikker, kakebaker, hundeeier, feminist og introvert aktivist. Hun liker dans, sjokolade, heavy metal, Zen-filosofi, regn, cocktailer, gamle trær og fargen svart.

KARI MIDTBØ KRISTIANSEN (1968)

Kari er utdannet sykepleier og lærer, med en master i helsefagvitenskap. Siden 2014 har hun vært daglig leder i Nasjonalt senter for aldring og helse.

KJERSTI ANFINNSEN (1975)

Kjersti Anfinnsen har gått på Forfatterstudiet i Tromsø og på Skrivekunstakademiet i Hordaland, og debuterte med romanen *Det var grønt*. Romanen *De siste kjertegn* utkom i 2019, og mottok *Subjektprisen*, *Havmannprisen* og *Bokhandelens forfatterstipend*. I 2021 utkom romanen *Øyeblikk for evigheten*. Kjersti er også kjent som DJ Saunasatan. Hun har vært tannlege i over tjue år, forfatter i ti år og DJ i et par år.

(Foto: Martin Pedersen / DJ Saunasatan: Nina Erdahl)

KIRSTIN M. LEIROS (1966)

Kirstin M. Leiros er leder av OMT BBL og NaBo (Narvik boligstiftelse) og har arbeidet med boligutvikling siden 2008 både med nybygg og eksisterende bygg, både for eie og leie. Hun mener at en trygg bolig er viktig for å sikre en god alderdom og bidra til en god livskvalitet.

LARS PETTER HAGEN (1975)

Lars Petter Hagen har siden 2003 jobbet som leder i det norske kulturlivet parallelt med en internasjonal karriere som komponist, kurator og mentor. Han kommer fra jobben som rådsleder for Norsk kulturråd og utviklingsjef i Oslo-Filharmonien. (Foto: Thor Brødreskift)

LAURA CAYROL-BERNARDO (1989)

Laura Cayrol-Bernardo is a cultural historian of Premodern Europe. Her research focuses on women's ageing and old age at the intersection between art and medicine. She has until recently been a Marie Curie postdoctoral fellow of the UiB based research project *Historicizing the Ageing Self*.

LOUISE ENGESETH (2000)

Louise Engeseth frå Volda har en bachelor i utøvande klassisk song ved Griegakademiet i Bergen, og tar no master ved Musikkhøgskolen i Oslo. Ho er ein av fem unge songarar i mentorprogrammet *Operaakademiet 2023/24* i regi av QSSR (Dronning Sonja-konkurransen). Engeseth var allerede i 2018 solist i operaen *Kimen* av Magnar Åm. Vesaas og i oktober har ho rolla som Barbarina i *Figaros bryllaup* ved Opera Nordfjord.

LUDVIG LINDSTRØM (1982)

Finlandsvenske Ludvig Lindström var en ung elitesvømmer i Umeå da hans sangtalent tilfeldigvis ble oppdaget av en operasanger i hjembyen. Han studerte ved Musikkhøgskolen i Göteborg og Operaakademiet i København. I 2006 debuterte han på Operaen i København. Lindstrøm har medvirket i filmversjonen av *Don Giovanni* og har han de seneste årene markert seg som tangosanger med den norske bandeonisten Per Arne Glorvigen. (Foto: Anna Maria Viksten)

MARGERY VIBE SKAGEN (1958)

Margery Vibe Skagen is Professor of French Literature at the University of Bergen. She is a Baudelaire specialist and has co-edited several anthologies in the fields of Literature and Science and Literature and Ageing. She led the interdisciplinary project *Historicizing the Ageing Self*, funded by the Norwegian Research Council, 2016–2021.

MARI PERSEN (1977)

Mari Persen er utdanna ved Griegakademiet i Bergen og ved konservatorium i Lisboa. Ho har vore teatermusikar på DNS ved fleire oppsetjingar, og er frilans fiolinist og strykearrangør i Bergen. Ho har også gjeve ut eit soloalbum. (Foto: Cecilie Hatløy)

MARIA MOLDEN (1965)

Byarkitekt Maria Molden har i over seks år utviklet og ledet landets første kommunale fagavdeling for arkitektur. Hun viser hvordan arkitektur er et verktøy for en helsebringende, inkluderende og bærekraftig byutvikling, arbeider på tvers av disipliner, byråkratiske grenser og fagmiljøer, og kobler arkitektur til større samfunnsdebatter om rettferdig byutvikling og menneskerettigheter, blant annet gjennom *BOPILOT* og *Building Dignity*.

MARIT LOE BJØRNSTAD (1983)

Marit arbeider som dansar, koreograf og pedagog, og er utdanna ved Den Norske Ballethøgskule og Universitetet i Bergen. Ho er aktiv i det frie scenekunstheltet i Bergen der ho ofte samarbeider med kunstnarar innan andre disiplinær og fagfelt.

MARTE JOAN MONSTAD (1993)

Marte Joan Monstad (FrP) er byråd for eldre, helse og omsorg i Bergen kommune. Monstad har erfaring fra både utvalgs- og komitearbeid innen helse og omsorg. Hun var i perioden 2019–2023 gruppeleder i bystyret og medlem i Utvalg for helse og sosial, varamedlem i komité for helse og sosial fra 2015–2019, og politisk rådgiver for byråd for sosial, bolig og områdesatsing Silje Hjemdal i 2015. (Foto: Andrew M.S Buller)

MAY-IRENE WERGELAND (1972)

May-Irene Wergeland er utdannet diakon, prest, familierapeut og traumeterapeut. Hun har erfaring fra arbeid med voldsutsatte, og mennesker og personalgrupper som er i krise eller står i store utfordringer. May-Irene har gitt bistand til ulike yrkesgrupper med kompetanseheving og veiledning for å forebygge uønskede belastninger.

Hun er nå leder i Kirkens SOS Bjørgvin som er en døgnåpen, selvmordsforebyggende krisetjeneste, og har et blomstrende engasjement for alt som gir sjelen vinger!

MOUCHINE EL KHAMLICH (1999)

Mouchine El Khamlichi jobber som miljøarbeider på Storetveit ungdomsskole og er aktiv i *Support not protect* som motarbeider negativ sosial kontroll og fremmer unge gutters stemmer i samfunnet. Mouchine har en bachelor i interkulturell forståelse og har marokkansk opprinnelse.

NILS MÆHLE (1941)

Nils Mæhle har yrkesbakgrunn i høyere utdanning, blant annet som rektor for Volda lærarhøgskule og direktør for Høgskolen i Bergen. Siden 2020 har han vært leder i Bergen eldreråd, som også har ansvaret for *Bergen seniorkonferanse* som arrangeres hvert år.

NORA SVEAASS (1949)

Nora Sveaass er professor emeritus ved Psykologisk Institutt, UiO. Hun har arbeidet med flyktninger i mange år, både i behandling, forskning og undervisning, og har særlig fokusert på tortur, rehabilitering, menneskerettigheter og psykisk helse. Sveass var medlem av NPFs menneskerettighetsutvalg fra 1998 – 2020, etablerte *Mental Health and Human Rights Info*, var medlem av FN's torturkomitee og av FN's underkomitee for forebygging av tortur i to perioder. (Foto: FHI)

OLAV KJELLEVOld OLSEN (1968)

Olav KjellevoId Olsen er fembarnsfar med 26 års fartstid som nysgjerrig offiser i Forsvaret. Han har hovedfag i teologi og doktorgrad i psykologi som etterutdanning. Olsen er nå professor i arbeids- og organisasjonspsykologi på UiB og Handelshøyskolen BI.

OLGA LEHMANN (1990)

Olga Lehmann er førsteamanuensis i psykologi ved UiS. Hun er autorisert psykolog med PhD i kulturpsykologi og en postdoktor i psykisk helsearbeid fra NTNU. Som lærer, forsker, og psykoterapeut har hun vært opptatt av å fremme psykisk helse i ulike kontekster, blant annet i forbindelse med aldring, og forsker på terapeutisk skriving. (Foto: Ingunn Moen)

PATRICK VAN DEN BOOM (1972)

Patrick van den Boom er gründer og kunstnerisk leder i Klokkeklovnene. Bruk av non-verbal kommunikasjon i demensomsorg er noe Patrick har spesiell kompetanse på.

PÁLL TÓMAS FINNSSON (1975)

Páll Tómas Finnsson er kommunikasjonsekspert og analytiker med særlig innsikt i nordiske forhold. Hans firma, Finnsson & Co, står bak rapporten *Housing in Rural Areas*, som ble utgitt av NBO Housing Nordic i 2022. Páll har vært involvert i en lang rekke prosjekter som integrerer helse- og velferdstjenester samt velferdsteknologi, som gir eldre mulighet til å bo hjemme lengre.

REIDAR HJERMANN (1969)

Reidar Hjermann er psykolog og spesialist i barne- og ungdomspsykologi. Han leder Menneskerettighetsutvalget i Norsk Psykologforening, og har bakgrunn som barneombud, fengselspsykolog, psykolog i Psykisk Helsevern for barn, og internasjonal konsulent for FN og Europarådet. Han er opptatt av at eldre personers menneskerettigheter ofte nedprioriteres, og mener det er et felles ansvar å jobbe for en alderdom med høyest mulig livskvalitet for flest mulig eldre mennesker.

REIDAR THYHOLDT (1952)

Reidar Thyholdt er psykolog med bakgrunn fra barne- og ungdomspsykiatri, arbeidsmiljø og psykososial helse. De siste ti årene har han også jobbet med selvmordsforebygging og opplæring av psykososiale kriseteam. Reidar har også en lovende karriere som standupartist og sirkusløve.

SEBASTIAN VON HOFACKER (1964)

Sebastian von Hofacker er lege med lang fartstid innen tverrfaglig palliativ medisin. Han har erfaring med omsorg for gamle og alvorlig syke mennesker fra hjemmeomsorg, sykehjem og sykehus. Han er sertifisert fasilitator i *VITAL TALK*, en metodikk for å trene helsepersonell i kommunikasjon ved alvorlig sykdom, ved livets slutt og død. Sebastian er faglig leder ved Verdighetsenteret.

SOLEDAD MARAMBIO (1976)

Soledad Marambio is a Chilean literary scholar, poet, translator, and editor living and working in Bergen, Norway. Her scholarly work focuses on translation and ageing. Her most recent work focuses on menopause, which was the subject of her last short film.

SOLVEI STOUTLAND (1965)

Solvei Stoutland er scenekunstner og aktivist. Hun bruker det offentlige rom som arena for sine kunstneriske uttrykk. Solvei skaper opplevelser og refleksjon gjennom dialog og aktiv publikumsinvolvering. Hun bruker byens uterom til teaterforestillinger, prosesjoner og parader.

THERESE EGELAND (1974)

Therese Egeland er professor i organisasjonspsykologi ved Norges Handelshøyskole. Hun underviser i team og teamledelse og forsker på relasjoner og samarbeid på arbeidsplassen. Hun er medprogramleder for podcasten *Lederskap – NHHs podcast om ledelse*. For tiden jobber hun med å utvikle et nytt forskningsprosjekt knyttet til *The Silver Economy*.

TINA LARSEN (1973)

Tina Larsen er seniorarkitekt hos Byarkitekten i Bergen og prosjektleder for *BOPILLOT*, som undersøker hvordan kommunen kan være en pådriver for alternative boligløsninger. Hun har etablert *BOPILOTKONTORET*, som er en koblingsarena for innbyggere og utbyggere som er interessert i deleboliger og felleskapsløsninger. Tina tror bestemt at magi kan oppstå når folk kommer sammen og diskuterer fremtidens boliger og hjem!

TROND - VIGGO TORGENSEN (1952)

Trond-Viggo Torgersen har i mange år vært en av Norges mest populære programskapere og tv-underholdere. Han er utdannet lege, og har også vært barneombud, sjef i NRK2, samt programleder i en lang rekke folkekjære tv-konsepter. Han har skrevet flere bøker og gitt ut flere plater. Han er for tiden aktuell både med improshowet *Hvorfor det?* og showet *Resten av livet* sammen med Else Kåss Furuseth. (Foto: Aleksander Øvrebø)

VIBEKE FLESLAND HAVRE (1974)

Vibeke Flesland Havre er utdannet teaterviter fra Universitetet i Bergen og skuespiller fra Arts Educational Schools i London. Hun har jobbet med teaterkompanier i England, Spania, USA og Norge, og ved Den Nationale Scene i Bergen og Teateret Vårt i Molde. Vibeke har vært skuespiller, dramatiker og regissør ved Akershus Teater/ Unge Viken. Siden 2014 har hun ledet Bergen Borgerscene og spesialisert seg i å lage medskapende forestillinger basert på levd liv.

(Foto: Thor Brødreskift)

VIBEKE KOEHLER (1980)

Vibeke Koehler er forfatter, kurs- og foredragsholder. Hun er spesielt opptatt av menneskets evner til fantasi og historiefortelling, og relasjoner med verden vi lever i. Vibeke er blant annet utdannet i Design Thinking fra Berkeley Innovation Group og Bærekraftig strategi fra NHH.

WOLFGANG SCHMID (1967)

Wolfgang Schmid er musikkterapeut, musiker, ekte mann, bonusfar og bonusbestefar, (sviger) sønn, bror, svoger, hobbykokk, humorist, og idealistisk realist. Wolfgang liker mennesker, god mat, brunost, Italia-reiser, hytteliv, hund, hav, kajakk og tyske krimserier.

Andre foto i programmet:

Gunnar Yttri: Terje Rudi, Eivind Gullberg Jensen: Monika Kolstad/ BNO, Øystein Thøgersen: Hans Jørgen Brun, Håkon Kongsrud Skard: Felicia Rolf, Bård Mæland: VID, Nabolagsverksted, illustrasjon: Eivind Senne-set, Fortellerverksted, illustrasjon: Hjørdis Steinsvik, Allsang/Opptog, illustrasjon: Thor Brødreskift, Fønix, Michaela Vyskocil Gettwert, Bopilot, illustrasjon: Byarkitekten i Bergen, Sanselige samtaler, illustrasjon: Silje Katrine Robinson

GENERASJON 2024

Festivalsjef: Anna Helle-Valle
Produsent: Linda Børnes
Produksjonskoordinator: Anette Grindheim
Redaksjonsassistent: Vibeke Koehler
Designer: Ingun Redalen White
Web: Erlend Kirkevold / Nasjonalt senter for aldring og helse
Frivilligansvarlig: Maria Veske
Arrangementssjef Litteraturhuset: Øyvind Valderhaug
Arrangementskoordinatorer: Trond Mjøs og Joakim Holmen Egenæs

Ressursgruppen:
Anna Helle-Valle, Nasjonalt senter for aldring og helse
Bjart Nygård, G.C. Rieber Fondene
Linda Børnes, Stas Artist
Håkon Matti Skrede,
Bergen Nasjonale Opera
Sebastian Von Hofacker,
Verdighetsenteret
Silje B. Eikemo, Verdighetsenteret
Ann-Kristin Nordal-Seljestokken,
Bergen kommune
Anita Johansen, Bergen kommune
Berit Breistein, Bergen kommune

FESTIVAL-ARENAER

31. MAI 2024

LITTERATURHUSET

Østre Skostredet 5

BYARKITEKTEN

Domkirkegaten 4

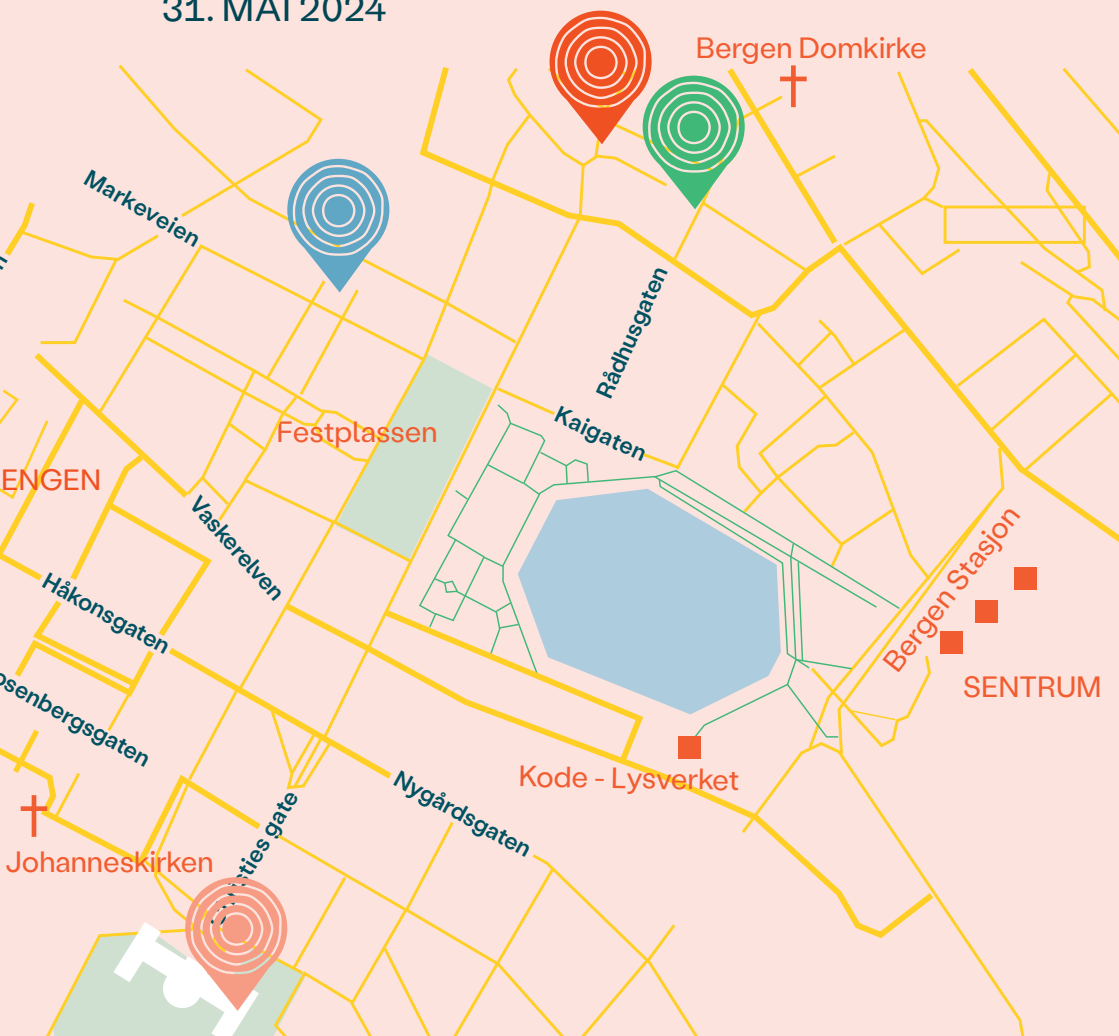
FESTALLMENNINGEN

Torgallmenningen

UNIVERSITETETSAULAEN

Muséplassen 3

	AUDITORIET	OLAV H. HAUGE
10.00	OFFISIELL ÅPNING og åpningsforedrag s. 8	VERKSTED: Nabolagsverksted s. 9
10.30		
11.00	SAMTALE: Menneskerettigheter s. 11	
11.30		
12.00		
12.30		
13.00		
13.30		
14.00	SAMTALE: Forskerstafett (NO/ENG) s. 15	VERKSTED: Fortellerverksted s. 17
14.30		
15.00	SAMTALE: Aldringsvennlige nabolag s. 19	
15.30		
16.00	SAMTALE: Helse, kunst og aktivisme s. 21	VERKSTED: Sanselige samtaler s. 25
16.30		
17.00	SAMTALE: Velferd i spill s. 23	
17.30		
18.00	SAMTALE: Ingvard Wilhelmsen s. 26	
18.30		
19.00	SAMTALE: Fryktelig gammel (ENG) s. 28	
19.30		
20.00		FEIRING: Klubbkveld med DJ Saunasatan s. 29
20.30		
21.00		
21.30		

ALVER	UTENFOR LITTERATURHUSET	
	Fra 25.5 til 31.5 VERKSTED: Fortellerbod / Torgallmenningen s. 30	10.00
		10.30
MESTEKLASSE: (NO/ENG) Hearing loss - doing loss s.10		11.00
		11.30
		12.00
	FEIRING: Allsang og opptog / Torgallmenningen s.12	12.30
		13.00
	FEIRING: Føniks / Bergen sentrum s.13	13.30
MESTERKLASSE: Selvomsorg s. 14	FEIRING: Festkonsert / Universitetsaulaen s.16	14.00
		14.30
MESTERKLASSE: Terapeutisk skriving (ENG) s. 18		15.00
		15.30
MESTEKLASSE: Ledelse og krisehåndtering s. 20		16.00
		16.30
MESTERKLASSE: Kommunikasjonsverktøy s. 22	VERKSTED: Bopilotkontor / Domkirkegaten 4 s. 24	17.00
		17.30
		18.00
		18.30
MESTERKLASSE: Kommunikasjonslek s. 27		19.00
		19.30
		20.00
		20.30
		21.00
		21.30

«We ought to view ourselves with the same
curiosity and openness with which we
study a tree, the sky or a thought, because
we too are linked to the entire universe.»

HENRI MATISSE